

استطراد

۴

رحمت الهیه عمومیتی حقننده برهانلورم

عیب حافظ گو مکن واعظ که رفت از منهدیم
 پای آزادی نیندد، گر بجایی رفت رفت .
 بیا، و معرفت از من شنوکه در سخنم
 ز فیض روح قدس نکتہ استفاده رفت
 همه انسانارک عقیده الهیه لرینی تصویب ابدن
 لسان الخیب خواجه حافظ شیرازی حضرتلری .

دوستلرم قردشلم ! سن ملالوغه شهیتگز
 شو ایکی یولنی مینی کومگاچ اوقورلر قهرمه .
 اهل تکفیر برعجلنسون کوروب آفتق سوزم :
 « کور، نه رسمه طولغان ایمان ابله قرآن صدرمه ! »

شاعر ملی من ادیب محترم

عبدالله افندی توقایف .

فدن ینارغنی فیما افوه به * فالناس کلهم اعداء ماچهلوا .
 ابدیت طرفنده همه عالم انسانیتک نجاننه یقینا
 ایمان ابدن موسی جبارالله بیگینیف .

« ابدیت طرفنده نجات عمومی » مسئله سنک « شورا »

بیلورم: بىنم دعوام ثابت اولور ايسه، اسلاميت يوزينه بر جمال اولاجق؛ همه اديان آراسنده اسلاميتك قيمتى علويتى دها زياده لسه چك؛ «نجات يالگىز بنگادر!» كىبى مغروريت اوزرينه تاسيس فيلنمش اعتقادلردن اسلا-
ميتك ايمانى پاك فالاجق؛ اسلاميتك حقيتى جهنمدن تخويىف
طريقيله دگل، قرآن كريمده نظم الهيله بيان فيلنمش برهان
لرله اثبات فيلننه چق

دينلارك تاريخنده ياوروبا اهل علمى قلميله تاليف
فيلنمش. اوفاق بيوك كتابلردن بعضار بنى مطالعه ايتمش ايدم.
او بيوك پروفه سورلارك حكيملارك اتخاذا ايتمش مسلكلارى،
اوزلرينك دينلردن ما عدا دينلره نظرلارى بنگا بر قدر
غريب كورنمش ايدى. خصوصا يهوديتى اسلاميتى بودديلگى
بيان ايدرلر ايكن، پروفه سورلارك قلملريله يازلمش سوزلر
— شو اوچ دينك تعليملرينه بر قدر واقف انسانلرى البته
بر قدر متاثر ايدر درجهده حقايتدن بعيد ايدى. تاريخ
اسلاميتى يازارلر ايكن، نصرانيت علماسى طرفندن نبى اسلام
عليه الصلاة والسلام حضرتلرى عليهنه سويلنمش سوزلرى
بوراده ذكر ايتميه حاجتده يوق.

پروفه سورلارى رد ايتمك جسارتييله دگل، يالگىز حقيقتى
بلا تحريف ميدانه قويىق قصديله، اسلاميت حقتده بر شى
يازوب طاشلامق امنييهسى بنده وار ايدى. حقائق مطلقه يه
همده قرآن كريمده كلمش تعاليم عاليه يه استناد ايدوب،

اقتيدار م مساعدهسى قدر، ياوروبا علماسى طرفندن سويلنمش
سوزلره مقابله ايتمگى كندومه واجب بيلمش ايدم.

شوسنه مدرسه حسينيهده تاريخ اديان درسلى مناسبيله
تاريخ اديان بحثلرينى او فكرمك فعليتى ايچون بر مناسب
فرصت صايدم. ديگر باحثلر كىبى يا او، يا بو طرفه ميل ايتمه مك
ايچون، دينلرى بلا تعصب بيان ايتمگى التزام ايدمه چك
ايدم. شو التزام قورى بر لاف اولماسون ايچونده، هر بر
دينى تصويب ايتمك حقتده من القديم كوگلمده رسوخ بولمش
اعتقادى مقدمه صورتنده عرضده ايتمش ايدم، عين شو
ملاحظه ايله «ابديت طرفنده رحمت الهيه عموميتى» حقتده
علمائى اسلامك آثار عاليه سنده بيان اولنمش مسئله يه ده ميدانه
قويوب، او مسئله يى آيات قرآنيه ايله اثبات ايدرم انشاء
الله ديمش ايدم.

بونلارك هر برندن ده مقصد — شأ كر دلرله بلا تعصب تاريخ
اديانندن بحث ايدوب، مقايسه اصوليله، اسلاميتك افضليتنه
ياشلىرى ارشاد ايتمك ايدى.

«كارى كه كرد دينه ما بي بصر نكرد»

احوال زمان شاگردلرله اشتغال مزه مساعده ايدرمى
يوقمى معلوم دگل، لىكن يوقار يده سويلنمش مقصدى بقدر
الامكان تعقيب ايدرم.

شمدى رحمت الهيه عموميتى مسئله سنده برهانلرمى سرد
ايتيميه نوبت كلدى . او برهانلرمى برر برر بياندن قبل
« انسانلرك جهنمه خلودلرينه » دلالت ايدر آيت كريمه لر
حقنده فكرمى على الاجمال عرض ايتمك لازمدر . زيرا ابديت
طرفنده نجاتى يالكز كندولرينه حصر ايدن مذاهب كلاميه ،
همده بنم دعوامى قرآن كريمه قطعاً خلافدر ديمش ملالر
يالكز او آيت كريمه لره استناد ايدرلر .

قرآن كريمه عذاب آيتلرى « يعذب من يشاء ويفغر
لمن يشاء » كى اكثر يا مشيئت ايله تقيد قيلنمشلار .
الاعراف سوره سنك ٥٦ نچى آيت كريمه سنده صاحب التوراة
نبى معترم موسى عليه السلامه خطاباً الله رب العالمين حضر-
تلى « قال عذابى اصيب به من اشاء . ورحمتى وسعت كل
شئ » ديمش . بوراده ، اولاق ايسه ، مشيئت ايله عذاب
اولاقى بيان قيلنوب ، عاقبت همه انسانلره ، يالكز انسانلره
دگل بلكه همه شيلره رحمتك عموميتى غايت واضح بر خطاب
الهيله بيان قيلنمش .

عذابك اوزى مشيئت ايله مقيد اولور ايسه ، البته
عذابده خلود ، عذابك ابديتى قطعاً مشيئت ايله مقيد اولور .
الانعام سوره جامع سنده (١٢٨) نچى « قال النار مثواكم

خالدين فيها الا ما شاء الله » آيت كريمه سنده وارد اولمش
استثنا كى استثنال قرآن كريمه متعدد آيتلرده وارد اولمشدر .
هود سوره سنده (١٠٦-١٠٧) (فاما الذين شقوا ففى
النار لهم فيها زفير وشهيق . خالدين فيها ما دامت السماوات
والارض . الا ما شاء ربك . ان ربك فعال لما يريد » آيت
كريمه لرنده هم استثنا همده خلودى كوكلكر برك دواملرى
مدتيله تقيد وارد اولوب ، ابراهيم سوره سنده (٤٨) نچى
« يوم تبدل الارض غير الارض والسماوات » آيت كريمه سنده
شو كوكلكر شو برك بركون فنالرى اخبار قيلنمشدر . شو
آيت كريمه ده خلود مقيد ايسه ، بزه اصوليونك « سبيللرى
حادثه لرى بر مطلق مقيد حمل اولنور » قاعده لريله عمل
ايدوب ، مطلق ذكر اولنمش خلودلرى « ما دامت السماوات
والارض » قيديله تقيد ايله بلورز .

عذابك اوزى ده عذابك ابديتى ده مشيئت ايله مقيد
اولورلار ايسه ، قرآن كريمه ذكر اولنمش خلود ، يا
استثنا يا نهايتى وار بر مدت ايله ، مقيد ايسه ، ايسته
بزم دعوامك ثبوتنه غايت واسع بر ميدان حاضرلندى ديمكدر .
٣ نچى بابده كفر ايچون وجوب عقاب مسئله سيني بر
قدر جرح ايتمش ايدك . شمدى بوراده عذابك ده ابديتك
ده مشيئت يا بر مدت ايله تقيدلرينى بر قدر اثبات ايتمش
كى اولدق . بزم اشاعره ماتريديهلر بوكا فناعمت ايتملر
ايسه ، آنلاره الزامى صورته ده ايكى آيت :

نساء سوره سنده ميراث ده فرائضى بيان صوگنده (۱۳)
نجى آيت كريمه ده الله رب العالمين حضرتلرى «ومن بعض
الله ورسوله يتعد حدوده يدخله ناراً خالداً فيها . وله عذاب
مهين» ديمشدر .

نساء سوره سنده (۹۳) نجى آيت كريمه ده الله رب
العالمين حضرتلرى «ومن يقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم
خالداً فيها . و غضب الله عليه واعنه واعده عذاباً عظيماً»
بيورمشدر .

شهو آيت كريمه لرك افاده لرينه كوره ، بر مؤمنى
بغير حق قتل ايدن آدم ، هم ده ميراث ده الله طرفندن تقدير
اولنمش سهاملرى تعدى ايدن آدم جهنم ده خالد اولاجق لار .
لكن بزم اشاعره بزم ماتريديه شو ايكى حكى قبول
ايتمه يورلار . اوزلر ينگ مذهبلىنى صافلامق خياليله او ايكى
ايتى تاويل ، ياخود ، دها درستى ، تعريف ايد يورلار .
بيورسونلر ، كوره يك ، تاويل ايتسونلر ! بزه اشاعره خاطرلى
ايچون گنه ، كفر حقنده وارد اولمش خلودلرى ده اوليله تاو
يللر ايله تاويل ايدرز . اوز مذهبلىرى ايچون تجويز
اولنمش تاويللرىنى اشعربلر ماتريديبلر شايد كرمأ بزه ده
احسان ايدلار . اكرده تاويللرى اوزلرى ايچون گنه بارارلق
درجه ده عزيز اولوب ، بزه احسان اولنه ماز ايسه ، او وقت
بز اوزمرك اصل مسلكهزه سلوك ايدوب ، قرآن كريمى
اصلا تاويل ايتمه مك طرفنده مهنويتل قالورز . رحمت الهيه

عموفيتى مسئله سنده برهانلرى برر برر عرض ايديم :
(۱) «قال عذابي اصيب به من اشاء . ورحمتى وسعت
كل شىء فبسا كتبها للذين يتقون و يؤتون الزكاة و الذين
هم باياتنا يؤمنون .» (الاعراف - ۱۵۶)

شو آيت كريمه ده الله رب العالمين حضرتلرى استرته
عذاب ايدم چگندن خبر ويرومش . بوندن صوگ «ورحمتى
وسعت كل شىء» جمله مباركه سيله همه انسانلرك بلكه
همه شيلرك كيگ رحمتلرده خلودلرىنى بيان ايتمشدر .
عذابى مشيئت ايله تقيد ايدوب ده ، رحمتى مطلق ذكر
ايتمك ، «شىء» كى الك اعم بر تعبير اوزرينه «كل»
كى الك احاطلى بر حرف استغراق زياده ايتمك ابديت
طرفنده هر بر انسانك ضرورى صورته رحمت الهيه
مطلقه ده بقاسنه البته غايت واضح طرزده دلالت ايدر .

شو آيت كريمه ده هيچ بر انسان «ابديت طرفنده
رحمت الهيه ده مؤبد صورته بقا» دن استثنا اولنما مشدر .
لكن بزم كلاميون برم روسيا اماملرى «فبسا كتبها للذين
يتقون و يؤتون الزكاة و الذين هم باياتنا يؤمنون» جمله
معجزه سنه تمسك ايدوب ، رحمت الهيه ، ابديت طرفنده
نجاتى ، يالكز مؤمنلره حصر ايتمك طارغنه ذاهب اولمشلار .
شو آيت كريمه ده «فبسا كتبها» جمله معجزه سيله حصر
دعوى ايتمك مسئله سنده اهل كلام غايت جلى صورته بر
قاچ علمى خطالره يا عمدأ يا جهلا دوشديلر . منطق ياخود

اصول فقه قواعدینه بر قدر آشنا اولان هر بر انسان
او خطالری جزئی بر ملاحظه ایله بیلور:

(۱) اولگی خطالری: عمومک حکمنه موافق دیگر بر
حکمله عمومی تخصیص ایتمک مسئله سیدر. منطق همده اصول
کتاب لریناک بیانلرینه کوره، بر حکمی دیگر بر حکمله
تخصیص ایتمک ایچون حکملر آراسنده تنافی لازمدر. خاصک
حکمی عمومک حکمنه موافق اولور ایسه، او وقت عمومک
حکمی تخصیص اولنماز، «الانسان یمشی» حکمیله «الحيوان
یمشی» حکمی هیچ بر وقت تخصیص اولنمه ماز. «الحر بالحر»
جمله جلیله سیله «ان النفس بالنفس» جمله عمومی سنده
عمومیت اصلا باطل اولماز.

«ورحمتی وسعت کل شیء» جمله عمومی سیله «فسا-
کتبها للذین یتقون» جمله خصوصیه سی بری دیگرینه موافق
ایکی حکملردر. اولگی سنده وار عمومی ایتکی سندن وار
خصوصیتله تخصیص ایتمک لغتدن ده علومک قاعده لرندن ده
غفلت ایتمک دیمکدر. بویله خطالر اهل کلامک اوزلرینه
عائده مسئله لرده مقبول اولا بیلور ایسه ده عالم انسانیتک
عمومنه، همده ارحم الراحمین الله رب العالمین حضرتلریناک
تججیری قابل دگل رحمت الهیه غیر محدود سنده عائد مسئله
لرده اصلا مقبول اولماز.

خطابده شدتمزی اهل کلام بزه شاید عفو ایدرلر.
زیرا «همه عالم انسانیتی مؤبد صورتده اولنلرده یاقوق»

کیمی قساوتلره بزم طرفدن کوسترلمش شو شدت اضطرار
حکمیله اختیارسن چیمش بر حرکتلر، اضطرار حکمیله وجوده
کلمش حرکتلری شریعت اسلامییه عفو ایدر.

(۲) ایکنچی خطالری: «مقیدلره رحمت ایتمک» ایله
«رحمتی تقید ایتمک» کیمی بری برینه تماماً باشقه شیلری
فرق ایتمه مکلر ایدر.

«فسا کتبها للذین یتقون» جمله الهیه سی مقیدلره یعنی
مؤمنلره و جواباً رحمت ایتمگی قطعی صورتده افاده ایدر
ایسه ده، رحمت الهیه تقیدینه اصلا دلالت ایتمه یور. اتقا
ایدنلره، زکات و یرنلره، مؤمنلره و جواباً خدا رحمت ایدر، بوراده
شبهه یوق. لکن «ورحمتی وسعت کل شیء» کیمی اختصاصی
قابل دگل بر نص محکم وار ایکن، «دیگرلره رحمت ایتمز»
سوزی نره دن چیقدی؟

نیچون بزم اهل کلام بویله واضح شیلری آکلامایور؟
بن شو «نیچون» ی ادبیات عربیه مده بر قدر بیان
ایتمش ایدم.

دعوامزه برنچی برهان اولوق اوزره بز شو آیت
کریمه بی ذکر ایتدک. زیرا اهل کلام ابدیت طرفنده
رحمت الهیه ناک بالکز کندولرینه انحصارینی اثبات مقامنه
شو آیت کریمه یه تمسک ایدرلر. بزم بیاندن اهل کلامک
استدلاللرنده خطالری، شو معجز آیتک بزم دعوامزه صرا-
حتله دلالتی آچیق صورتده کورندی.

شەدى شو معجز آيتك افاده بليغه سندن استفاده ايتمك
ايچون، شو معجز آيتك خطاب اليمسنة سمع استفاده بى
ويره بك :

« و رحمتى وسعت كل شىء » جملە عمومىيەسى -- عمل
مقابلنە دگل يالكز امتنان طريقەلە ھەمە انسانلرە مبدول اولان
رحمت الھيە مطلقە عمومىيەتنە دلالت ايدىر. اللە حضرتلر يلك
رحمتلر يلك اكثرى شو نوعندىر: انسانلرە بىدل اولنمش
وجود، عاقبت، امتداد، طاعت، نبوت، عقل كى نعمتلك
ھەر بىرى يالكز رحمت امتنان فيضيلە انسانلرە ويرلەمشىر.
شو رحمت امتنان انسانلك ھىچ بىر ھىچ زمانلك دە ھىچ
بىر ھىچ مخصص دگلر. دنيا دە ھەر دقيقە دە ھەمە انسانلرە
حسابسىز صورتە شو رحمتك مبدوليتى كى، البتە،
آخرت دە شو رحمت امتنان ھەر بىر انسانە بلا استئنا بىدل
اولنە چقدر. « عذابى اصيب به من اشاء » دلالتيلە مشيئت
الھيە تعلقى تقديرنە بىر قدر مدت بعض انسانلرە عذاب
واقع اولاييلە چك ايسە دە « و رحمتى وسعت كل شىء »
دلالتيلە عاقبت ھەر بىر انسانك رحمت الھيە دە خلودى قطعى
صورتە ثابتىر.

« فسا كتبها للذين يتقون ويؤتون الزكاة و الذين هم
بآياتنا يؤمنون » جملە خصوصىيەسى -- عمل، يعنى اتقا، زكات،
ايمان مقابلندە فضل ھەم احسان طريقەلە يالكز مؤمنلرە
رحمت الھيە خصوصىيە نك مکتوبىتنە دلالت ايدىر. خصوصى

رحمتك مکتوبىتى الانعام سورە سندنە (۵۴) « و اذا جاءك الذين
يؤمنون بآياتنا فقل سلام عليكم . كتب ربكم على نفسه
الرحمة انه من عمل منكم سوء بجهالة ثم تاب من بعده واصلح
فانه غفور رحيم » آيت كرىمە سندن دە استفادىر .

شو بىرى بىر ھىچ جملە موافق ايكى معجز
جملەلك - بىرى « و رحمتى وسعت كل شىء » جملە كرىمە
سى، ديگرى « فسا كتبها للذين يتقون » جملە كرىمەسى
افادەسىلە ايكى نوع رحمت ثابت اولور: بىرى عمل مقابلندە
دگل يالكز ارحم الراحمين اللە رب العالمين حضرتلر يلك
امتنانيلە ھەمە انسانلرە بلا استئنا ھەم آخرت دە بلا
حساب بىدل اولنور رحمت عمومىيە دە. ديگرى اتقا، زكات،
ايمان كى عمل مقابلندە اجر اولمق صفتيلە شارع كرىم اللە
حضرتلرى طرفندن وعد اولنمش رحمت مکتوبە دە: انسانلر
نلر رحمت عمومىيە بلا استحقاق نائل اولورلار؛ رحمت
خصوصىيە بى ايسە، ھەر بىر انسان يالكز اجتهاديلە، حيات
انسانيلە نك مصلحتلرينە عائد خىر اشارى اداسيلە احراز
ايدىر. اللە رحمت عمومىيەسىلە ھەمە عالم و جودى ايجاد ايدوب،
ھەمە عالم و جودى تربىيە ايدىر؛ رحمت مکتوبەسىلە ھەمە
انسانلرى درجات عاليە بى و صول ايچون خيرات بولندە
مسابقە بى دعوت ايدىر.

اللە محدود دگل رحمت ديگرلر بىنى اظهار ھەم ابقا ايتمك
ايچون رحمت عمومىيە بى بلا تحديد ھەمە انسانلرە مؤبد صورتە

بندل ایتمشدر. عالم حیات ده انسانلاری تنبل معطل براقه اوق،
هم ده انسانلاری مفاسد بولندن منع ایدوب صلاح بولنه دعوت
ایتمک ایچون، خصوصی رحمتلرینی یالکیز عامللره، مصالح
حیات بولنده سعی ایدنلره، انسانلره ضرر ویرمکدن
صافلانوب اوزینک کمالاتنه وصول بولنده حرکت ایدنلره
تخصیص ایتمشدر.

بن شمدی الله رب العالمین حضرتلرینک محمود دگل
رحمت عمومیه لارینی بیانم مناسبتیله بزم روسیه مسلمانلرینک
کوکلرینده رسوخ بولمش هم ده باطارلق یا مغروریت اساسنه
میننی اولمش اسکى بر اعتقادک و اهیلیگینی کوسترمگی
موافق هم وقتلی کوردم:

اهل اسلامک اکثری «بسم الله الرحمن الرحيم» آیت
مبارکه کریمه سنه معنی ویرور ایکن «دنیا ده همه انسانلره،
آخرت ده یالکیز مومنلره رحمت ایدر الله اسمیله» دیرلر.
شو اعتقاد - غایت کیفی، ائک واهی، اساسی ائک ضعیف
بر تفسیر اوزرینه بنا قیلنمشدر: گویا «الرحمن» بنيه سی
«الرحيم» بنيه سندن ایلغ ایهش ده؛ ابلغیت ده دنیا ده رحمتک
عمومیتی، آخرتک رحمتک مخصوصیتی ایلگنه اولور ایهش.
شو تفسیرک اساسی بزم نظرده غایت واهیدر. زیرا من
حیث الوضع ابلغیت تسلیم اولنور ایسه، او وقت الرحمن
هم دنیا ده هم آخرت ده همه انسانلره، الرحيم یالکیز دنیا ده
کذلک همه انسانلره رحمت ایدر الله اسمیله دیهک دها

مینسب اولور ایدی. بونک اوزرینه رحمن رحیم کبی
مبالغه صیغه لارینی تفسیر ایدر ایکن، ابدیت طرفنده اکثر
انسانلرک مؤبد صورتده رحمتدن محروم اولاچقلرینی سور
یله مک، اللهک رحمتنده مبالغه بی بیان ایتمک دگل، بلکه
رحمتک ائک بیوک قصورینی کوسترمک اولور.

بزه ابلغیت مسئله سنده رأی مشهوره موافقت ایدرز.
رحمن بنيه سی رحیم بنيه سندن ابلغدر. لیکن «الرحمن» ک
معناسی رحمت عمومیه سیله همه انسانلره دائما رحمت ایدر
اللهدر؛ «الرحيم» رحمت خصوصیه سیله یالکیز عامللره رحمت
ایدر معناسنده در.

بزم شو تفسیرمز رحمت الهیه ده مبالغه وجودینی تها میل
اثبات ایدر. قرآن کریمک بعض آیتلری ده بزم تفسیرمزی
تأیید ایدر: قرآن کریم ده احوال قیامت بیان اولنور ایکن،
الله رب العالمین حضرتلری آیتلرک اکثرنده «الرحمن»
اسمیله تسمیه اولنمشدر. بونکله «الرحمن» ک دنیا ده عدم
اختصاصی شبهه سز صورتده ثابت اولور.

قرآن کریم ده رحمتک، عمومیتی، همه اشیایی بلا استثنا
احاطه سی بیان اولنور ایکن، «الرحمن علی العرش
استوی» آیت کریمه سنده «الرحمن» ک مذکوریتی ده بزم
تفسیرمزی تقویه ایدر. زیرا عرشک حقیقتی مفسرلرک
هیچ برینه معلوم دگل ایسه ده، هم دنیا ده هم آخرت ده بقاسی
همه مزه معلومدر.

ھەمە موجوداتىن بىۈك اولوب، ابدى قالاچق عرش اعظمى اللھك رحمت عمومىھسى احاطە ایتەش ايسە ، آخرتدە رحمت الھیە عمومىتى ، بلا استئنا ھەمە انسانلرە ھېندولیتى «الرحمن على العرش استوى» آیت کریمە سېلە قىطعى طرزە بلا شېھە ثابت اولور .

بىنم «الرحمن على العرش استوى» آیت کریمە سېلە عائد بیانمەدە ، گمان ایدرم ، تاویل فلان یوقدر . اولە ايسە شو آیت کریمە بى بن «رحمت الھیە عمومىتى» مسئلە سېلە ایکنچى برھانم کبى کوسترە بیلورم . گمان ایدرم بىنم شو حقى ھر بر منصف قبول ایدر . زیرا لغتک دلالتنە ائک فریب بر تفسیردر .

اگرده شوسوزم ثابت اولور ايسە ، بورادە استطرادى صورتدە ذکر اولنە بیلەچک دھا بر فائده علمیه حاصل اولور : «الرحمن على العرش استوى» آیت کریمە سېلە متشابه اولمقدن چيقوب ، معناسى غایت واضح محکم بر آیت اولور . شو فائده ، قیمتى تقدیر قیلنە بلور ايسە اهل تفسیر ھم اصولیون ایچون ضرر سز بر فائدهدر .

بىنم گمانم چه بوکا باشقە تفسیرلر او قدر درست اولاماز . زیرا بزە «الله على العرش استوى» جملە سېلە «الرحمن على العرش استوى» آیت کریمە سېلە آرسندە من حیث المعنى فرق آرامق البتہ لازمدر . بلاغتک اقتضای سى دە شودر . نیچون «الله على العرش استوى» دیمە یوب ،

«الرحمن على العرش استوى» دیمەش ؟ بونی ملا حظە ایتمک تېوش ایدی .

بىزم بیانمەدە کورە ، آیت کریمە رحمتک عالم وجودى احاطە سېلە دلالت ایدوب ، متشابه دگلدر . آیت کریمە دن مستفاد اولان استقرار «اولئک على ھدى من ربهم» آیت کریمە سېلە گى استقرار کبىدر .

بیان خدا ندارد نقاب و پرده . ولی

غبار ره بنشان با نظر توانی کرد

مطلب دن اوزاق کتمک محذوری اولماسە ایدی ، تفسیری ایچون متعدد کتابلر تالیف قیلنمەش شو آیت کریمە حقندە بز بورادە اوز فکر مزی بر قدر عرض ایدر ایدک .

شمدى مقصد مزمه فایتوب «رحمت الھیە عمومىتى» مسئلە سېلە اوچنچى برھانمەزى ذکر ایدە یك :

(۳) قل یا عبادى الذین اسرفوا على انفسهم لا تقنطوا من رحمة الله . ان الله یغفر الذنوب جمیعا . انه هو الغفور الرحیم . « (الزمر - ۵۳)

انسانلرک ھر برى بلا شېھە «یا عبادى» خطابى تحتنە داخلدر . «ان کل من فى السماوات والارض الا آتى الرحمن عبدا» (مریم - ۹۳)

اسرافى دە آیت کریمە مطلق ذکر ایدوب «الذین اسرفوا» عمومندن ھېچ بر مسرفى استئنا ایتە مشدر .

صوکره قرآن کریم «ان الله یغفر الذنوب جمیعاً» جمله مؤکده سیله الله هر بر گناهی البته مغفرت ایدر دیمشدر . بوراده «الذنوب جمیعاً» صیغه سی بیان تغییرى یعنی استثنایى قابل دگل بر مفسر ، نسخی ده قابل دگل بر محکمدر . شبهه یوق «الذنوب جمیعاً» صیغه سی کبائری ده کفرى ده شاملدر . بلکه کفر بالاویه «الذنوب جمیعاً» تحتنه داخلدر . لکن شو قدر واردرکه قرآن کریم «ان الرحمن لا یعذب احداً» دیمه مش ، بلکه «ان الله یغفر الذنوب جمیعاً» دیمش ، مغفرت ایسه ایکی صورتی احتمال طوتار : هیچ بر عذاب ایتمه یوب ، مغفرت ، یاخود بر قدر مدت عذاب صوکنده مغفرت .

بوگنا کورده «ان الله یغفر الذنوب جمیعاً» آیت کریمه سی «ان الله لا یغفر ان یشرک به ویغفر ما دون ذلک لمن یشاء» آیت کریمه سنه هیچ بر صورتله معارضه ایتمه یور . زیرا «ان الله لا یغفر ان یشرک به» آیت کریمه سی بالکمز مواخذه به دلالت ایدوب ، مؤبدلگه دلالت ایتمه یور ، «ان الله یغفر الذنوب جمیعاً» آیت کریمه سی بر قدر عذاب صوکنده مغفرتک واقع اولاجنه قطعی صورتده بلا شبهه دلالت ایدر .

اهل کلام شو ایکی آیت کریمه آراسنده تعارض واردر دیسه لرده او قدر اصابت ایتمه مشدر ، بر تقدیر تعارض وجودی تسلیم قیلنور ایسه ده «ان الله یغفر الذنوب

جمیعاً» آیت کریمه سنک وعد اولمق جهتبله ، وعید اولان «ان الله لا یغفر ان یشرک به» آیت کریمه سنه تقدمی البته لازمدر . زیرا عفو ایتمک مغفرت ایتمک اللهک کر منه حکمتنه عزتنه ده زیاده مناسبدر .

آیت کریمه ختامنده کلمش «انه هو الغفور الرحیم» جمله جلیله سی ده بوگنا دلالت هم ده بونی تأیید ایدر . زیرا «لا تقنطوا من رحمة الله . ان الله یغفر الذنوب جمیعاً» جمله سی صوکنده «انه هو الغفور الرحیم» ی ذکر ایتمک تأکیدى قطعیتی ، البته وقوع مغفرتی افاده ایتمه سه ، بر دفعه رحمتی ، مغفرتی ذکر صوکنده ، غفیرلگی رحیملگی ذکر ایتمک ده بر معنا قالماز ایدی .

بوئنگله بزم اوچ برهانمز تمام اولدی . بونلاردن بیگ درجه دون دلیلله اهل کلام بیوک منهبلر تأسیس ایدر لر . شو اوچ برهانمز دن ده قوتلی بزم برهانلر مز وار ایسه ده ، بز بر منهدب تأسیس ایتمک خیالنده دگلز .

من وانکار کتاب ! این چه حکایت باشد ؟ !
غالباً این قدرم عقل و کفایت باشد .
زاهد ار دعوایم قبول نکند معذ و رست
علم کار بست که موقوف هدایت باشد .

علمی بر مسئله ننگ علیهنده یا لهنده یازار ایسه م ، بالکمز قرآن کریمک آیتلرینه ، یاخود سیدالوجود نبی اسلام شارع اکبر علیه الصلاة والسلام حضرتلرینک احادیث

ثابتەلرینە استناد ایدم . بیوک عالمیری هر کس دن زیاده احترام ایدر ایسه مده ، مسئله علمیه یی بیان ایدر ایکن او بیوکارک سوزلرینە حجه لك صفتی ویره موم .

نیچون ؟

زیرا قرآن کریم اماملرمزك الندهده طلبه لرمزك الندهده قالمادی . قرآن کریمی ، احادیث نبویه یی احیا ایچون مسائل اعتقادییه یی بازار ایکن ، بزم کوزمزه کلام کتابلرینك ؛ مسائل فقیهه دن بحث ایدر ایکن ، جامع الرموز بزازیه ، ابن عابدین کبی کتابلرک ، آیتلردن استدلال ایدر ایکن ، تفسیر کبیرک بزم کوزمزه حجه اولهق صفتلر بله بر پاره لك اهمیتلری یوقدر .

« اولم بکفهم انا انزلنا عليك الكتاب يتلى عليهم ، ان في ذلك لرحمة وذكرى لقوم يؤمنون » (العنكبوت- ۱۵)

زاهد ظاهر پرست از حال ما آگاه نیست

هر چه گوید در حق ما جای هیچ اکراه نیست

۶

۳ نچی بابده قرآن کریم آیتلرندن اوچ برهان سرد ایتمش ایدم . دیگر آیت کریمه لری سردم دن قبل ، جزئی بر مصلحت ملاحظه سیله ، آراهه ایکی حدیث صحیح سرد ایتمگی مناسب کوردم .

(۴) نچی برهان : اهل حدیثك الك بیوک امامی محمد بن اسماعیل البخاری حضرتلری امت طرفندن صحتی بالاجماع قبول قیلنمش کتابنده ، اسلامك الك بیوک خلیفه سی ، صحابه لرك الك عالمی عمر بن الخطاب رضی الله عنه حضر- تلرندن روایت ایدر :

« قدم على النبي سبي (من هوازن) فاذا امرأة تحلب ثديها تبتغي اذا وجدت صبيا في السبي اخذته ، فالصقته ببطنها ، وارضعته . فقال لنا النبي صلى الله عليه وعلى آله وسلم : اترون هذه طارحة ولدها في النار ؟ قلنا : لا ، وهي تقدر على ان لا تطرحه . فقال : لله ارحم بعباده من هذه بولدها . »

ترجمه سی : سیدالوجود علیه الصلاة والسلام حضرتلری بویورمش : شو آناوز بالاسینی اوت ایچینه براقورمی دیسز ؟ اصحاب کرام حضرتلری دیمشیلر : یوق ، قدرتی وار ایکن البته هیچ بر وقت براقماز .

همه عالمه رحمت اولمق صفتيله كوندورلمش نبى
اسلام عليه الصلاة والسلام حضرتلرى او وقت ديمش :
يهيمن ايدرم ، الله اوز بنده لرينه ، شو انا نك اوز بالاسينه
مرحمتندن دها زياده مرحمتلى در .

« صبح دولت مى دمد ، كوجام همچون آفتاب ! »

« حجتى زين به كجا باشد !؟ بده جام شراب ! »

معترم امام افنديلر حديث كتابلرينه مراجعت
ايتسونلر . شو حديث ، هم ده يونك كى ديگر حديثلر
صحيح بخارى ده هم ده حديث كتابلرينك ا كثرنده وارد .
بويله حديثلر ك دلالتلرى غايت واضحه . حاشيه لرك
شرحلر ك بيانلرينه هيچ بر جهتن محتاج دگلدر .

« زهى نادان كه او خورشيد تابان »

« بنور شمع جويد در بيان . »

دعوامزك خلافته سويلنه بيله جك سوزلرى ايشتمك
ايچون گنه بز حاشيه لره شرحلره مراجعت ايتدك . كوردك :
شرحلر « وفى الحديث جواز النظر الى النساء المنسيات »
كبنى صوك درجه اهميت سز استدلاللرى ذكر ايدوب ،
عاقبت دلالتى يوق شيلره تمسك ايدرك عمومك يالكنز
مؤمنلره انحصارينى دعوى ايتمشلر . بن او دعوالرينك
اساس سزليگينى ۲۴ نچى عدد « شورا » ده بر قدر كوسترمش
ايدم . بوگا كوره ده تكرار ايتمه يوب ، برهانلر ك ۵ نچى سى
اولان حديث شريفى ذكر ايدرم :

« يقول الله فى ذلك اليوم شفعت الملائكة والنبيون
والمؤمنون . ولم يبق احد له ذرة خير فى النار . وبقى
ارحم الراحمين » .

« وبقى ارحم الراحمين » جمله مباركه سنك معناسى
نه ؟ رحمتلرى الله رحمتنه نسبتله غايت جزئى ملكلرك
انسانلرك شفاعتيله قلوبنده ذره قدر خيرى وار انسانلر
عذابدن نجات بولوب ايدى سعادتلره نائل اولاجق لار
ايسه ، ارحم الراحمين الله حضرتلرينك محدود دگل رحمتلريله
عذابدن نجات بولاجق انسانلر عجايبا كيم لار اولاجق ؟
مؤمنلر ايندى جهنم ده يوق . « وبقى ارحم الراحمين »
دلالتيله نجات بولاجق انسانلرى ايندى سز بيان بيوركز !
« تكاد السماوات يتفطرن من فوقهن . والملائكة
يسبحون بحمد ربهم ويستغفرون لمن فى الارض . الا ان
الله هو الغفور الرحيم . » (الشورى - ۵)

شو آيت كريمه ده ملكلرك استغفارلرينه ير يوزنده
وار انسانلرك هر برى مؤمنلرى مؤمن دگللرى البته
داخلدر . آيتك ختامنده « الا ان الله هو الغفور الرحيم »
جمله چليله مؤكده سيله استغفار ك البته مقبوليتنه الله حضر-
تلرى بشارت وير مشدر . استغفارلرى صوكنده مغفرت
ايتمه چك اولسه ايدى ، رحمت ، مغفرت صفتلرينى ذكر
ايتمه يوب ، « الا ان الله هو الفعال لما يريد » كبنى صفتلرى
ذكر ايدر ايدى .

از يمين عرش آمين ميکند روح الامين
چون دعای خلق عالم ملک و ملت ميکنم

مذهبلر يئڭ طارغى سېيىندىن شو آيت كرىمه نڭ
عمومىنى تھمل ايتمه يىن اھل كلام ، الله حضرتلرى تعميم
ايتەش بىر حكىمى تھخصيص ايتەك آرزوسيله «لمن فى الارض»
كېى صيغه عمومىيە ، المؤمن سوره سىندە اينەش «الذيين
يحملون العرش ومن حوله يسبحون بحمد ربهم ويؤمنون
به ويستغفرون للذين آمنوا» آيت كرىمه سيله تھخصيص
ايتەرمەك خيالندە بولندىلار .

بويلە حرەكتلرى كورور ايكن ، انسان اھل كلامڭ
مغروريتنە تەجىب ايدىر : اوز مذهبلىرىنى حمايه ايتەك
بولندە ھەھ عالم انسانيتى فدا ايدىلار . اوزىدىن ماعدا ھەھ
انسانلرى مؤبد صورتدە اوتلرە ياقار ، لىكن اوز اعتقادىنى
تەدىل يا تەدىل ايتەبە روى رضا كوسترمز . ھەھ عالم انسان
نيت يوز توبىن كىتسون ، يالڭىز اھل كلامڭ مەھبى صاغ
قالسون . اڭ بيوك مقصدلرى شودر !

۳ نچى بابدە يازمىش ايدىم : متوافق حكەملرڭ بىرى
ديگريلە تھخصيص اولنماز . عمومى ديگر بىر خصوصى تھخصيص
ايتەك ايچون ارادە من حيث الحكم تىناقى شرطدر . شو
ايكى آيت كرىمه دن مستفاد حكەملرڭ ھەر بىرى حكىم
ايجابىدر . منطق ، لغت ، اصول قاعدەلر يىنە كورە ، بورادە
تھخصيص دعوى ايتەك غفلتدىن ناشى باطل بىر دعوىدر .

كلامبون خاطرلى ايچون گنە شو عموم ايلە خصوص
آراسىندە توفىق لزومنە موافقت قىلوب طورر ايسەك ، او
وقت غايبت آسان ھەھ دە غايبت معقول ديگر بىر توفىق
طريقى واردىر : دىبرىزكە مىلكلرڭ بىر صنفى بىر يوزندە وار
انسانلرڭ ھەھ سېچون ، ديگر بىر صنفلىرى يالڭىز مؤمنلر
ايچون استغفار ايدىلر بوڭا «وما منا الا له مقام معلوم»
آيت كرىمه سى دە دلالت ايدىر . شو طريقە توفىق ايدىر
ايسەك ، عموم دە سلامت قالور ؛ عالم انسانيت دە ابدىت
طرفندە نجات بولور ؛ اھل كلامڭ طلبى اولان توفىق دە
حاصل اولور . مەھب غباريلە كوڭلەز كرىنمەش ايسە ،
سويلەڭىز ، شو توفىق دھا گوزل دگلمىدر ؟

مؤمن سوره سىندە گى آيت كرىمه دە استغفار يالڭىز
مؤمنلرە در دېدك . بونى اھل كلام خاطرلى ايچون گنە
سويلەدك . يوقسە ، بىزە كورە او آيت كرىمه دە استغفار
يالڭىز مؤمنلرە خاص دگلىدر . آيت كرىمه اورتاسىندە كامىش
«ربنا وسعت كل شى رحمة وعلماً» چىلە چىلە سىنە امعانلە
فىكر مىزى توجىبە ايدىر ايسەك ، بىز سوزمىزڭ مەھتى بىر
قدر اڭلاشيلور . او قدرى مطلبدىن خارچىدر ، ايندى
بىنچى برھانمىزى ذكر ايدەيك :

۷) نبى محترم عيسى عليه السلام حضرتلر يىلە والدة
عذراللى مطهر مقدس مريم عليها السلام حضرتلر يىنى الە
دىمىش نصاراللىر حقندە قرآن كرىم دە ، مائىدە سوره سىنڭ

آخرته (١١٨) نچى آيت كريمه ده ، عيسى عليه السلام
 كى الك بيوك نبيلردن بربنك لسان معصومندن حكايه
 ايدرهك ، الله رب العالمين حضرتلرى « ان تعذبهم فانهم
 عبادك . وان تغفر لهم فانك انت العزيز الحكيم » ديمش .
 كفر دن ياشرك دن مغفرتك امتناعى خطاب سماويله
 دنيا ده قطعى صورته ثابت اولمش اولسه ايدى ، توراتى
 انجىلى قرآن كريمى تمام اسرارلر بيله احاطه ايدى ، علوم
 حكيميه ده بلا شبيه بزم كلاميون دن دها زياده بيلن ،
 ايمانى هم ده الهى معرفتى همه اهل كلامك ايمانلرندن
 معرفتلىرى قىياس قبول ايتمز درجه ده بيوك اولان نبى
 اسلام عيسى عليه السلام حضرتلرى شركدن مغفرتى حكمت ،
 عزت ديمه مش اولور ايدى .

لسان معصومه سويله نوب ، قرآن معصوم طرفندن
 اقرار قيلنمش ، قيامت كى الك دهشتلى بر كون ده ، همه
 عظمتيله همه قوريله تجلى ايتمش الله رب العالمين حضورنده
 سويلنمش بر سوز وار ايكن ، عفو قيلكز ، اهل كلامك
 مغروريت ، طارلق اساسلرينه بنا قيلنمش سوزلرينى قبول
 ايتمه طاقتم يوقدر . ايمانم بوندن ابا ايدور!

اللهك يافتى كونى كى خاطر م ده در : مكه مكرمه ده
 كهبه معظه حضورنده حنفيلى مفتى سى استاذم الشىخ صالح
 درسنده صحبح النساءى بي اوقور ايكن « عن ابى ذر ان
 رسول الله صلى الله عليه وسلم قام حتى اصبح باية . والاية

ان تعذبهم فانهم عبادك . وان تغفر لهم فانك انت العزيز
 الحكيم . » حديث شريفينى اوقومش ايدم . همه عالملره
 رحمت اولوق صفتيله كوندورامش نبى اسلام عليه الصلاة
 والسلام حضرتلرى نيچون شو آيت كريمه بي تون بوينده
 تكرار ايتمش ؟ ملاحظه ايتدم . او ساعت بيت خدا هيتيله
 آيت كريمه بلاغتى كوكلمى استيلا ايتديلر . درسى قطع
 ايتدم

شو آيت كريمه تفسيرنده كلاميون طرفندن سويلنمش
 سوزلره نظر ايدر ايسه م ، اهل كلامك حاللرينه تعجب
 ايدرم ، دعوام حقيتنه ايمانم زياده اولور . آيت كريمه
 دلالتيله مذهبلرينك بطلاننه قطعى علم حاصل اولوق لازم
 ايكن ، بزم اهل كلام واهيلگى اوزلرينده معلوم الك بيهوده
 وجوه كلاميه ايله آيت كريمه بي تاويل يا تحريف ايتمك دن
 استنكاف ايدم ميورلر . يالكز كشافى صاحبي محمود زخشرى
 حضرتلرى بر قدر انصاف كوستروب ، اوز مذهبي خلافنه
 اولارق « المغفرة حسنة لسكل مجرم فى المعقول . بل متى
 كان المجرم اعظم جرماً كان العفو عنه احسن » ديمش .
 شو سوزيله شرك دن مغفرتك جوازينه اضطراراً قائل
 اولمشدر . كبائر ايچون عقابى ايجاب ايدى بر متكلم ، شو
 آيتك غايت واضح دلالتيله اعتقادينك بطلاننه اعتراقي
 ايدوب ، گناه نه قدر بيوك اولور ايسه ، مغفرت ايتمك
 او قدر گوزل اولور ديمشدر . مذهبلره تعصبك ده البته بر

چىگى اولور. اڭ شىدىد تعصب لردە البتە بويىلە واضح
بيانلارە مقاومت ايدە م.

لكن شو زمانمىزدە اعتقادلىرىنى كلام نىگىزلىرىنە بنا
ايدىنلار، اللرنىدە بوق منطق قوسىپلە هر بر نرسەيى بيلورم
خيالىندە اولانلار آيت كرىمەلرڭ داللتلىرىنى قبول ايتنە مك
حقنەدە البتە اصرار ايدىلار.

هر آنكىس را كه ايزد راه تهود
ز استعمال منطق هيچ نكشود.

شو آيت كرىمە افادەسنە دها بر قدر قولاق وپرور
ايسەك آڭلارز: نبى محترم عيسى عليه السلام حضرتلىرى
مغفرتى تعلق صورتندە ذكر ايدوب، طلب صيغەسىلە «سكا
شرك ايدىنلىرى مغفرت قيل!» دىمەش. البتە اللهاڭ عظمتى
حضورندە تادب، امرى حقنەدە غيرت بونى اقتضا ايدىر. شو
تادب اقتضاسىلە ملكلرڭ بعضلىرى مغفرتىدە صريحاً ذكر
ايتنە يوب، «ربنا و سعت كل شىء رحمة و علماً» كېنى بر
تعريض عبارەسىلە اکتفا ايتىشلردىر. بوندىن صوڭ عيسى
عليه السلام حضرتلىرى «فانك أنت الغفور الرحيم» دىمە -
يوب «فانك أنت العزيز الحكيم» دىمەش. نىچون بويىلە؟
زىرا هر بر شى اوزرىنە غالب، اوزىنە بر شى واجب
اولا بىلمك امكاندىن متعالى الله حضرتلىرى اڭ بيوك گنا -
هلىرىدە عفو ايدىر ايسە، او وقت اللهاڭ كرمى حكمتى دها
زيادە ظاهر اولور. بو - بر وجه. ايكنچى وجه: غفور

رحيم صفتلىرىنى ذكر ايتسە ايدى، عيسى عليه السلامڭ
سوزى شفاعت كېنى بر شى اولور ايدى. شفاعت سز مغفرت
ايسە، اللهاڭ كرىمە رحمتنە دها زيادە مناسبدر.

بن غافل دگلم: شو آيتڭ داللتبىلە بنم دعوام كلى صورتە
ثابت اولمايوب، بلىكە جزئى صورتە يعنى عيسى عليه
السلام، والده مطهرە مقدسەسى مریم عليها السلام حضر -
تلىرىنى الە اعتقاد ايدىر ملتلمر حقنەدە غنە بنم دعوام ثابت
اولور. لىكن شرك ايله شركى اهل كلامڭ هيچ برى فرق
ايتنە يور. بوڭا كورەدە دعوام او جھەدىن كلى صورتە ثابت
اولور.

شو يردە سرد اولنىش دليللارمە خاتمە اولمىق صفتبىلە
ذكر قىلنە جق ۸۸نچى برهانمە بر مقدمە قىلمىق صورتبىلە بر
قدر سوز سويىلەمگى مناسب كوردىم.

بر بوزندە وار دىنلردىن بودديك يهوديت نصرانيت
اسلاميت كېنى زمان مكان اتباع اعتباربىلە غەوميت كىسب
ايتىش دىنلرڭ اتباعلىرىدە، كلدانىلرڭ آشوريلرڭ يونان
نىلرڭ مصريلرڭ دىنلىرى كېنى بر دولت بر ملت دائىرەسدىن
محصور قالمىش دىنلرڭ اتباعلىرىدە، ياخود او قدردە انتشار
كسب ايدەمىيوب زمان مكان اتباع جھەتلىرىلە دائىرەسى غايت
تىنگ قالمىش دىنلرڭ اتباعلىرىدە، الله حقنەدە اوزلرىنىڭ
اعتقادلىرىنى اوزلرىنە كورە البتە عقل هم نظر اساسلىرىنە
بنا ايتىشلردىر. شو دىنلردىن هر برىنىڭ اوزىنە كورە علم

کلامی، هر علم کلامک اوزینه کوره نظری استدلالی، هر نظرکده اوزینه کوره برهانلری دلیللری وارد. حتی وحشیلرده بر مجبوریت اولمادقچه بر اعتقادی قبول ایده‌مز. حیوانیت درجه‌سندن بر قدر آشمش انسانلرک هر برنده اوزلرینه کوره بر نظر اساسی اوزرینه تأسیس قیلنمش بر فکر الوهیت وارد. بر یوزینه کلوب کتمش هر بر انسانک الله حقنده اوزینه کوره بر نظر اساسنه بنا قیلنمش ایمانی وارد.

بزم اهل کلام، احتمال، بنم شو سوزمی قبول ایتمز یا ایده‌مز. لکن شو مسئله حقنده بنم فکر م نظرم دها زیاده واسعدر.

بن او نظرمی، دیناره عالم انسانیته نظرلری غایت کیك اهل تصوف بیوکلرینک نظر لرندن اقتباس ایدرم؛ یاخود قرآن کریمک اصول کلامیه ایله تحدید اولنماش ارشادندن اخذ ایدرم.

الله قرآن کریم ده الانعام سوره جامعه سنک ۳۸ نچی آیت کریمه سنده «وما من دابة فی الارض ولا طائر یطیر بیجناحیه الا امم امثالکم. ما فرطنا فی الکتاب من شیء. ثم الی ربهم بحشرون.» دیمش.

بر قدر امعانه ملاحظه ایده‌یک: جانلی نوعلرک هر برینی الله رب العالمین حضرتلری بر امتدر دیمش. بونکله گنده اکتفا ایتمه یوب، مدنیتهک بایتماق درجه‌لرینه

ایرشمش انسانلره خطابا «امثالکم» بیورمش. «مثل» ک معناسی بزم اهل کلامه البته معلومدر. یعنی: جانلی نوعلرک هر بری حیات، حرکت، حس، فکر خصوصلرنده تمام سزک کبی برر امتدر.

بزده هم بزم اهل کلامده بیوک همت، قرآن کریمک هدایتلرندن بحث ایدر قدر نشاط اولسه ایدی، شو آیتک ائک کیك معنالرینی آکلامق آرزوسایل، بز البته عالم طبیعتک ائک بیوک اجراملرندن ائک اوفاق ذهلرینه قدر بحث ایدر ایدرک.

بزده اویله همت او قدر نشاط قایده ایلدی! اما اوز جهامزی، صوئک درجه ده قصورمزی دیگر لرندن ده اوزمزدن ده ستر ایتمک مغروریتیه، تاویل یا تحریف ایدرک، آیتلرک بلاغت الهیهلرینی هدم ایتمک جسارتی ماشاءالله، بزده توکنمز بتمز قدر چوقدر.

بز موقت صورتک گنه ایسه ده اهل کلامک طار مفهبلرینه موافقت ایدوب، او آیتک معنالرینی بتون کوچمزله تحدید ایتمیه هتممزی صرف ایده‌یک. نه قدر اجتهاد ایدر ایسه کده او آیتک عمومندن بر یوزینه کلوب کتمش انسانلرک بررینی استثنای قیلا بیلور قدر او آیتی تحدید ایتمک بزه میسر اولماز. اویله ایسه انسانلرک هر بری الله رب العالمین حضرتلرینه ایمان حقنده، سز هم بز کبی نظر صاحبی اولور.

بوندن صوڭ الله قرآن كريم ده بنى اسرائيل سورە -
سندە (۲۳) نەجى آيت كريمە دە «وقضى ربك ان لا تعبدوا
الا اياه» دېمىش. بزم اهل كلام بورادە «فضى» يى امر
معناسندە قىلۇپ، امرى دە شرعى يە حمل ايتەشلەر. گوزل.
لكن بز «فضا» مادەسندە قرآن كريمڭ عرف اغلبىلە عمل
ايدىر ايسەك، بورادە «فضى» يى حكم معناسندە قىلمىقى
دەها مناسب بولورز.

اويلە ايسە، دنيادە وار انسانلرڭ هر بىرى يالكىز
بر الله رب العالمين حضرتلر يە عبادت ايدىر. بو ايكنچى.
بن انشاء الله شو ايكنچى مقدمە مى تاريخ اديان بحثلرندە
دەها مفصل صورتدە اثبات ايدىرم شايد.

شو ايكى مقدمە يى تەييد صوڭندە، بن ايندى اللهاڭ
اعانەسىلە ۸ نەجى برهانىمى ذكر ايدەيم:

(۸) نەجى برهانىم: الله رب العالمين حضرتلرى المومنون
سورەسنىڭ اڭ صوڭقى ايكى آيت كريمەلرندە «و من يدع
مع الله الهاً آخر لا برهان له به فانها حسابه عند ربه. انه
لا يفلح الكافرون. - وقل رب اغفر و ارحم و انت خير
الراحمين» دېمىش.

شو ايكى آيت كريمە دە اهل كلامە ملاحظەسى
لازم چوق شيلر وارد:

قرآن كريم «برهانى يوق ايكن شرك ايدىر ايسە،
حسابى يالكىز اوز ربي قاشندە اولاجقىر.» دېمىش. اويلە

آدمى تكفير ايدوب، جەننە براقمىق اختيار ينى قرآن كريم
شو سوز يە اهل كلامڭ الندىن آلمىش دگلميدىر؟ برهانى
يوق ايكن شرك ايدىن انسانڭ حسابى يالكىز بر الله علمتە
تسليم اولنمىشىر. اويلە انسانى تكفير ايدوب، جەننە براقمىق
جسارتندىن بزم اهل كلام سكوت ايتىش اولسەلار ايدى،
قرآن كريم بلاغتى حضورندە دەها زيادە ادب دائرەسندە
حرکت ايتىش اولورلار ايدى. بو - بر.

«برهانى يوق ايكن شرك ايدىر ايسە» دېنلمىش. يا
بزم اولگى مقدمە مزە كورە برهانى وار ايكن شرك ايدىر
ايسە، نە اولاجقى؟

اولگى مقدمە دە بيان ايتدىك: هر بر انسانڭ اعتقادى،
توحيد اولسە دە شرك اولسە دە، اوز يە كورە بر نظر،
اوز يە كورە بر برهان اوز يە مبنيدىر.

قرآن كريمڭ بلاغت اعجاز يەسى اقتضاسىلە ذكر
اولنمىش «لا برهان له به» قىدىنى مەهل قىلماق ايچون
«برهانى وار ايكن شرك ايدىر ايسە، لا يكلف الله نفساً
الا وسعها آيت كريمەسە كورە، اويلە انسان اللهاڭ فضلە
مخفور اولور.» دېمىك يا لازمىر، ياخود اڭ مناسبىر.
بو - ايكنچى.

«انسانڭ حسابى يالكىز ربي قاشندەدر.» بيورلەش.
بورادە حسابڭ معناسى نەدر؟ نيچون او حساب يالكىز
الله حضرتلر يە تخصيص قىلنمىشىر؟ حساب قىلنە چق شيلر

